

Anmeldelser

| HANS CHRISTIAN GULLØV (RED.): *Grønland – Den arktiske koloni*, Gads Forlag, København 2017, 445 sider, kr. 349.95.

Grønlandsbindet i bogserien Danmark og kolonierne er en rigt illustreret, fagligt bred, men samtidig fokuseret fremstilling af Grønlands historie gennem de seneste 400 år, naturligvis med særligt fokus på den danske tilstedeværelse og det dansk-grønlandske forhold i perioden. Bogen er skrevet af de førende eksperter på området, hvilket fuldt ud afspejler sig i bindets faglige kvalitet.

Værket er kronologisk opbygget og tager sin egentlige begyndelse omkring 1600, hvor Christian IV igangsætter ekspeditioner til Grønland for at markere den statsretslige tilknytning, som i løbet af 1500-tallet havde været vedvarende udfordret af stigende hvalfangst i området. Derpå følger koloniseringen og den efterfølgende udvikling fra 1721 og op til i dag. Perspektiverne er både kulturhistoriske, socialhistoriske, økonomihistoriske og politisk historiske, hvilket bidrager til en helhedsbeskrivelse af den grønlandske udvikling, som i den grad, som kildematerialet tillader det, skildrer den grønlandske kolonihistorie fra forskellige sider. Forfatterne til afsnittene om den tidlige kolonihistorie holder sig temmelig strengt til kolonimagtens perspektiv, hvilket er begrundet i det tilgængelige kildemateriale, men det rimelig klare billede af omstændighederne ved koloniseringen – de nye økonomiske strukturer og et europæisk afstraffelsessystem ude af trit med grønlændernes mentalitet – som behandles i bindet, kunne nok have givet anledning til visse yderligere overvejelser om, hvor stor en betydning denne overgang fra et traditionelt inuitisk samfund til en stadig mere intensiveret vestgrønlandsk kolonisering har haft for den enkelte grønlænder.

Bindet er forsynet med kildegengivelser og rigt udstyret med illustrationer. Billederne er gode og alsidige og illustrerer ikke kun brødtekstens pointer, men opfordrer også til egne overvejelser over brødtekstens emner. Et klassisk, men vedvarende godt eksempel er Aqqaluk Lynges „Ode til Danaiderne“ fra 1973, der gengivet i sin helhed leverer essensen af den oplevelse af at være tilskuer og illustrerer, hvordan Grønlands formelle afkolonisering og modernisering ikke gjorde en ende på uligheden i det dansk-grønlandske forhold.

Generelt er der tale om et afbalanceret værk, men ikke et værk, der viger uden om følsomme emner. De kontroversielle emner behandles imidlertid på en måde, så fortællingen ikke lader sig fange af en god-ond-narrativ, og med enkelte relevante undtagelser afholder den sig også fra en diskussion om skyld og skam. Værket kan naturligvis lægges til grund for sådanne overvejelser, men holder sig selv ude af dem og gør ikke den grønlandske kolonihistorie til en dikotomisk fortælling om dansk og grønlandsk, men beskriver et samspil og modspil mellem institutioner, personer og øvrige aktører. Et særlig fint eksempel på en sådan nuanceret tilgang er, at det i et afsnit om etableringen af de åbne grønlandske anstalter (i modsætning til et lukket fængsel) pointeres, at disse ikke har rod i et oprindeligt inuitisk samfund, men i en senere grønlandsk udvikling af straffebegrebet. Sådanne nuanceringer efterlader ganske enkelt læseren klogere.

I fremstillingen af forløbet, der førte til integreringen af Grønland som et amt i Danmark i 1953, er afbalanceringen dog drevet lidt for vidt, når Jens Heinrich kalder DIIS-rapporten om forløbet fra 2007, skrevet af Erik Beukel, Frede P. Jensen og Jens Elo Rytter, for et „partsindlæg“ på lige fod med Den Nordatlantiske gruppe i Folketingets rapport om samme emne fra 2004, tilgængelig i udgivelsen „Kilder til Færøernes og Grønlands Historie“. Hvad man end måtte mene om DIIS-rapportens resultat, så tilstræber den en akademisk lødighed ved en generelt analytisk og afbalanceret tilgang til de forskellige spørgsmål baseret på et omfattende kildemateriale, mens Den Nordatlantiske Gruppens rapport består af referater af kilder med relevans for emnet samt en politisk-etisk vurdering, som er baseret på netop disse referater og ikke på kilderne selv, og som uddrager erklæret politiske og ret entydigt politiserende synspunkter fra disse referater. Den Nordatlantiske Gruppens rapport er sine steder ikke så lidt tvivlsom, selvom flere af pointerne dog er overvejelse værd. I en akademisk udgivelse som dette kolonihistoriske værk burde man have afholdt sig fra en sådan sammenligning mellem to usammenlignelige udgivelser og bare have sørget for på kildemæssigt grundlag, med behørig henvisning til pointerne udviklet i de anførte værker, at have draget sine egne konklusioner. Sammenligning efterlader denne anmelder med en vis usikkerhed, om der mon findes andre eksempler i udgivelsen på overdreven afbalancering.

Skønt denne anmelder så afgjort indtager det standpunkt, at et bind om Grønland er uundværligt i en dansk kolonihistorie, så er Thorkild Kjærgaards tese om, at Grønland ikke var en koloni, dog ikke taget ganske ud af den blå luft. Kolonibegrebet har flere gange været problematiseret i forholdet til Grønland – f.eks. i debatten om Grønlands forfatningsmæssige status i 1855-56, som oven i købet fak-

tisk nævnes i bogen (jf. min artikel „Et Land, hvortil nordiske Traditioner altid have knyttet sig“. Kampen om Grønlands 1855-56“, *Historisk Tidsskrift*, 116:2, s. 309-334). I den statsretslige litteratur finder man ingen konsistent brug af kolonibegrebet i forbindelse med Grønland før tidligt i 1900-tallet. Her er det ikke denne anmelders opfattelse, at man skulle have kastet sig ud i langstrakte begrebsanalyser og definitionsmæssige diskussioner, som i så rigt mål fyldte dagspressen for år tilbage. Man kunne have nøjedes med at stille det spørgsmål, hvorfor kolonibegrebet er blevet problematiseret flere gange i tidens løb, både fra grønlandsk og fra dansk side. Spørgsmålet om, hvad det var i det dansk-grønlandske forhold, dette begreb ikke magtede at dække, kunne have kvalificeret skildringen af det centrale spørgsmål om, hvordan Grønlands tilknytning til Danmark skal forstås historisk og aktuelt.

En sådan kvalificering kunne ligeledes have været opnået, hvis man havde anlagt et komparativt perspektiv i forhold til de øvrige nordatlantiske bilande, Færøerne og Island, og til de formelle kolonier i Vestindien, Afrika og Indien for at vise de overensstemmende og afvigende træk i forholdet mellem moderlandet og de forskellige besiddelser. En positiv undtagelse i denne forbindelse er dog skildringen af udstillingerne i 1905, hvor netop de forskellige besiddelsers position i riget og navnlig opfattelse af sig selv og de andre kommer godt og klart til udtryk.

Det skal tilføjes, at dette komparative perspektiv til tider anlægges, men på en lidt uklar måde. Som eksempel kan nævnes, at det om Styrelsesloven fra 1908 anføres, at „Ligesom tilfældet var i Danmark, havde kvinder hverken stemmeret eller anden politisk indflydelse“. Denne lidt undskyldende tilgang overser det forhold, at man i Danmark på dette tidspunkt netop stod i en reformperiode, hvor kvinderne i stadig højere grad fik politiske rettigheder: til menighedsråd i 1903, til værgeråd i 1905, til hjælpekasser i 1907 og til kommunal valgret 1908. Her ville et relevant spørgsmål netop have været, hvorfor man ikke inddrog kvinder i den politiske beslutningsproces, når nu det faktisk gik i den retning i Danmark? Var der også et kønsaspekt i det dansk-grønlandske forhold?

De nævnte svagheder skal imidlertid ikke skygge for, at vi har at gøre med et i mange henseender prægtigt værk, som fremlægger en stor samlet viden, og hvor man hyppigt får indtryk af, at forfatternes forskellige ekspertiser ikke kun er kommet deres egne afsnit til gode, men har gavnnet bindet som helhed og skænket os en god, givende og grundig fremstilling af den grønlandske kolonihistorie.

Jens Lei Wendel-Hansen